

NÁBOŽENSTVO A NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA V EURÓPSKEJ ÚNII

Pavol Tománek

Anotácia: V predkladanom článku sa zaoberáme náboženstvom a náboženskou výchovou v rámci EÚ. Odvolávame sa na nestarnúce konzervatívne hodnoty európskej minulosti – ako židovsko-kresťanská tradícia, rímske právo, či dokonca grécka filozofia. Poukazujeme na skutočnosti, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu v plnení náboženskej konfesie v EÚ.

Kľúčové slová: náboženstvo, náboženská výchova, EÚ, religiozita Európy, náboženská tradícia.

Z rôznych médií a učebníc sa dozvedáme o histórii našej krajiny. Zameriavame sa na kultúrnu, ekonomickú, ale aj politickú situáciu. V poslednom rade sme boli svedkami nášho vstupu do EÚ.

EÚ je voči edukačnému procesu veľmi otvorená; podporuje akúkoľvek výchovu, ktorá je propagáciou morálnych a eticky správnych hodnôt (etická, náboženská výchova) a bojuje proti takej výchove, ktorá vzbudzuje akýkoľvek druh nenávisť (rasovej, náboženskej a pod.). Svojou toleranciou otvára hranice mnohým kultúram, ich odlišnostiam, ale aj náboženstvám a spôsobu nazerania na religiozitu a s ňou súvisiace skutočnosti. Veď budujúca Európa je dedičkou nielen židovsko-kresťanskej tradície, ale aj rímskeho práva, či gréckej filozofie.

V poslednej dobe sme však konfrontovaní otázkou prúdenia možného islamizmu do EÚ, resp. Európy, ktorá (čo do istej miery musíme pripustiť) má kresťanské korene. Táto otázka zostáva veľmi otvorenou a kontroverznou problematikou.

Ide o proces multikultúrnosti a religiozity navzájom. Postupným premiešaním národností, kultúr a náboženstiev sa bude musieť riešiť aj otázka religiozity EÚ. Najhlbšou úrovňou dnešnej pretvárajúcej sa Európy je práve úroveň náboženstva. Náboženstvo,

či lepšie dokonca i samotné kresťanstvo si nemôžeme odmyslieť ani z „historicity“ novovznikajúcej Európy. Pretože práve z tohto hľadiska možno uvažovať aj o európskom kresťanstve, o kultúrnom prínose pre európske krajiny. Z iného pohľadu si však musíme pripustiť fakt, že napriek mnohým zmenám, ktoré napredujú v dnešnej Európe, sa európsky kontinent stáva viac sekulárnejší ako sakrálny. Viac do popredia vstupujú často moderné liberálne postoje ako konzervatívne hodnoty, ktoré zastávali samotné európske národy vo svojich počiatkoch. Zosnulý pápež Ján Pavol II. k tomuto problému dodal, že „tvár Európy by bola veľmi nepochopená bez kresťanstva, resp. konfesie, pretože v kresťanstve sú tie spoločné korene, v ktorých dozrela civilizácia starého kontinentu, jeho kultúra a dynamizmus, ale aj“ – ako ďalej pápež konštatuje – „jeho podnikavosť a schopnosť konštruktívne preniknúť do iných svetadielov. Jednoducho povedané: tvár Európy, kresťanstva tvorí všetko, čo tvorí a buduje jeho slávu“ (Stach 2004, s. 22). Náboženstvo, či skorej náboženská tradícia v súčasnej Európe zohráva ťažiskovú úlohu (hodnotový základ) pri budovaní nielen európskej civilizácie, ale aj pri implicitnom pretváraní konkrétneho človeka (náboženská, etická a axiologická dimenzia každého jedinca).

Náboženskú výchovu, ktorá je podporovaná aj EÚ a implicitne súvisí s propagáciou náboženstva, treba chápať nielen ako výchovu pre katolíkov (napr. rímskokatolíkov, gréckokatolíkov...), ale aj ako výchovu daného náboženstva (čiže aj východných náboženstiev...). Výchova v EÚ, či už zoberieme v univerzálnom alebo konkrétnom zmysle, sa značne liberalizuje.

Náboženská výchova sa v rámci EÚ začleňuje na základe týchto skutočností podľa mnohých kritérií, ako náboženská výchova:

- podporovaná štátom,
- nepodporovaná štátom,
- konfesijná,
- nekonesijná,
- kde je daný predmet povinný, nepovinný alebo výberový.¹

Náboženská výchova v štátnych školách v rôznych skupinách štátov

Výučba náboženskej výchovy, aj mimo EÚ, môže byť:

- povinná: Rakúsko, Rumunsko, Dánsko, Fínsko, Švédsko, Grécko, Veľká Británia, Nemecko, Švajčiarsko,
- voliteľná: SR, ČR,² Poľsko, Austrália, Belgicko, Španielsko, Portugalsko, Pobaltie, Maďarsko,

- žiadna: USA, Ukrajina, Kanada, Francúzsko, JAR (Hanesová 2005, s. 39).

Náboženská výchova je v dnešnej modernej dobe začlenená do procesu edukácie ako vyučovaci predmet spojený s alternatívou etickej výchovy. Táto skutočnosť je známa nielen na druhom stupni ZŠ a SŠ, ale postupne sa znova zavádza aj do vyučovania na prvom stupni ZŠ. Treba však poznamenať, že v niektorých krajinách EÚ (napr. v Dánsku a Grécku) prakticky neexistuje žiadna alternatíva k predmetu náboženskej výchovy, ako je tomu napr. v SR.³ Predmet náboženskej výchovy, alebo veľmi zjednodušene proklamovanie predmetu náboženstva (ako náboženskej výchovy) sa ako konfesijný predmet nevyučuje v niektorých štátoch EÚ, napr. vo Švédsku alebo vo Veľkej Británii sa nevyučuje predmet náboženskej výchovy, ale povinný predmet náuka o náboženstve. Vo Francúzsku, ktoré je známe svojou sekulárnou štruktúrou zriadenia spoločnosti, je povinným predmetom tzv. náboženská kultúra⁴ a v liberalizovanom Holandsku je okrem voliteľného náboženstva povinný aj predmet tzv. duchovné prúdy. I keď sa mnohé štáty EÚ⁵ neprezentujú ako konfesijné, predsa na konfesiu predmetu náboženstva (či náboženskej výchovy) do značnej miery poukazujú. K problematike vyučovania náboženstva v krajinách EÚ sa dokonca istého času zaoberala aj Kancelária Národnej rady

¹ Všetko závisí od vzťahu medzi štátom a cirkvou. Francúzsko, ako jedna z mnohých krajín, uplatňuje už od roku 1905 prísnu odluku štátu od cirkvi. Mnohí náboženský pedagógovia zastávajú názor, aby štát a cirkvi mali dobre vzťahy. Títo pedagógovia sa zdržujú v rámci organizácií, ako sú: CoGREE, EFTRE, ICCS a iné.

² Česká republika je význačná aj tým, že nemá do dnešnej doby pre učiteľa náboženskej výchovy pomenovanie: katechéta. Školský systém v ČR je známy svojím pluralizmom. Pri poslednom sčítaní ľudu v roku 2001 sa k viere priznala necelá tretina populácie, čo svedčí aj o nízkej úrovni náboženského života.

³ V Dánsku a Grécku je však možnosť odhlásenia sa z predmetu náboženskej výchovy (v Grécku ide viackrát menej o ortodoxnú náboženskú výchovu; približne 95 % Grékov je pravoslávnych). Dostupné na [www.<http://blog.sme.sk\(lettrich\)>](http://blog.sme.sk(lettrich)>).

⁴ V Alsasku a Lotrinsku, ako častiach Francúzska, je i napriek jeho sekulárnosti dovolené vyučovanie náboženskej výchovy ako povinného predmetu – je to výnimka.

SR, ktorá v januári 2004 vydala Informačný materiál Vyučovania náboženstva v krajinách EÚ (bolo to v súvislosti s pripravovanou Dohodou medzi SR a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami o náboženskej výchove a vzdelávaní a Zmluvou medzi SR a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní). Spôsob vyučovania náboženstva (Luptáková 2004) v tej ktorej krajine je historicky podmienený a závisí od mnohých ďalších faktorov: od konfesionálneho zloženia obyvateľstva, od miesta a úlohy náboženstva a cirkvi v spoločnosti, od systému vzdelávania, od vzťahu štátu k náboženským spoločnostiam a pod. Pre názornú demonštráciu sme si dovolili urobiť „menší“ kompilát zo spomínaného informačného materiálu:

V **Belgicku** sú najdôležitejšími zákonmi ústava a Školský zákon z roku 1959. Ústava zaručuje slobodu svedomia a náboženského vyznania a právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo (čl. 19). Podľa čl. 24 ústavy majú všetky školopovinné deti právo navštevovať vyučovanie náboženstva alebo morálky v rozsahu dve hodiny týždenne na náklady spoločnosti. Ústava zakotvuje odluku cirkvi od štátu. V Belgicku je 6 štátom uznaných cirkví, ktorých duchovní sú platení štátom: rímskokatolícka cirkev (66 %), pravoslávna (1 % obyvateľstva), protestantská (0,9 %), anglikánska (0,2 %), židovská (0,4 %), islamská (3,4 %). Siedmy uznaný svetonázor je tzv. slobodomyselný humanizmus.⁶ Vyučovanie náboženstva je právne regulované na celo-

národnej úrovni. Verejné školy (financované štátom, spoločenstvami alebo provinciami) majú povinnosť podľa zákona poskytovať vyučovanie uznaných náboženstiev ako aj „nekonfesionálne vyučovanie morálky“, t.j. slobodomyselne- humanistickú etiku. Pri zápise do školy alebo na začiatku školského roku rozhodnú rodičia, ktorý predmet bude ich dieťa navštevovať. Vo výnimočných prípadoch nemusí dieťa navštevovať ani výučbu náboženstva ani výučbu etiky. Súkromné školy neponúkajú väčšinou žiaden alternatívny predmet.

V **Dánsku** je podľa ústavy evanjelická luteránska cirkev (Folkekirke) dánskou národnou cirkvou a ako taká je priamo podporovaná štátom. Konfesionálne zloženie Dánska je teda predovšetkým evanjelického vyznania: 86 % Dánov je členom štátnej cirkvi a platí cirkevnú daň. Iné náboženské spoločnosti (katolícke, židovské, islamské) zahŕňajú 5 % obyvateľstva. Náboženstvo je povinný predmet v dánskych základných (1.–9. ročník) a stredných (10.–12. ročník) školách. V 7. ročníku sa zvyčajne nevyučuje, pretože väčšina žiakov vo veku 13–14 rokov sa pripravuje na konfirmáciu (sviatosť birmovania) mimo školy.⁷ Náboženstvo sa vyučuje nekonfesionálne. Na základnej škole prebieha prevažne podľa luteránskej tradície, na strednej škole sa zohľadňujú aj iné náboženstvá a témy (etika, filozofia).

V **Nemecku** zaručuje ústava slobodu svedomia a vyznania ako aj nenáboženského svetonázoru. Podľa ústavy je náboženstvo vo

⁵ Uvedené informácie o konfesii predmetu náboženskej výchovy, či náboženstva sa opierajú viac-menej o štátne školy. V súkromných školách, ktoré sú často konfesionálne, je náboženstvo povinným predmetom (napr. Írsko, Holandsko...). Dostupné na [www: <http://blog.sme.sk\(lettrich\)>](http://blog.sme.sk(lettrich)>).

⁶ Údaje uvedené v texte pochádzajú zo zdroja: Van BOGAERT, T. Religionsunterricht in den EU-Staaten. Europäischer Informationsbrief. *Bildung & Beschäftigung*, 2003, Nr. 2.

⁷ Rodičia, ktorí nie sú členmi Folkekirke, môžu svoje dieťa odhlásiť z oficiálneho vyučovania náboženstva. V tom prípade preberajú zodpovednosť za náboženskú výchovu žiaka, aj keď tu neexistuje žiadna oficiálna kontrola.

verejných školách rovnocenným vyučovacím predmetom, ktorého výučba sa uskutočňuje v súlade so zásadami činnosti jednotlivých náboženských obcí (čl. 7 odst. 3). To znamená, že zabezpečenie vyučovania je povinnosťou štátu, ale náboženské obce určujú učebné plány, obsah predmetu, učebnice a vyučovacie metódy. V Nemecku tvoria jednu tretinu katolíci, jednu tretinu evanjelici, menšie protestantské cirkvi majú 1,2 % obyvateľstva, pravoslávna cirkev 1,3 %, islamská náboženská obec 3,4–3,9 %. Učitelia potrebujú na svoju pedagogickú činnosť povolenie náboženskej obce, katolícki učitelia *missio canonica*, evanjelickí učitelia *docatio*.⁸ Žiaci sa môžu popritom podľa svojho želania zúčastňovať aj konfesijného vyučovania náboženstva v rámci vyučovania.

Vo **Fínsku** zaručuje zákon o náboženskej slobode z r. 1922 právo na slobodu náboženského vyznania. Konfesijné zloženie vo Fínsku je predovšetkým evanjelické: luteránska cirkev – 86 % a pravoslávna cirkev – 1,1 % obyvateľov majú špecifické postavenie, ktoré im umožňuje vyberať cirkevnú daň. Vo Fínsku existuje ešte 11 ďalších kresťanských spoločenstiev, islamská a židovská

náboženská obec. Náboženstvo je povinný vyučovacím predmetom na základnej (7–16 r.) a strednej (16–18/19 r.) škole. Vyučovanie je konfesijnálne zamerané. Vyučuje sa tiež katolícke náboženstvo, islam a adventizmus, či dokonca predmet humanistická etika.⁹

Vo **Francúzsku** je podľa ústavy zriadený laický štát, v ktorom sú rešpektované všetky vierovyznania a uplatňovaný náboženský pluralizmus. Existuje prísna odluka cirkvi od štátu, v dôsledku čoho sa náboženstvo vo verejných školách zásadne nevyučuje i napriek tomu, že 70 % obyvateľstva sú rímski katolíci, islam vyznáva 8 %, protestantizmus 2 %, judaizmus a budhizmus 1 % obyvateľstva. Vyučovanie náboženstva je úlohou cirkví a náboženských obcí, ktoré vyučujú náboženstvo zásadne mimo školy.¹⁰ V roku 1996 bol na verejných školách zavedený predmet náboženská kultúra, v ktorom žiaci 6. a 10. ročníka získavajú informácie o vplyve kresťansko-židovskej kultúry na literatúru a umenie. Vyučujúcimi nie sú zástupcovia cirkví (kňaz, katechéta...), ale učitelia literatúry, dejín a filozofie. Z ideologických dôvodov sa môžu žiaci odhlásiť a potom navštevujú etiku alebo občiansku náuku.¹¹

⁸ Náboženstvo je v Nemecku povinne voliteľný predmet, z ktorého sa možno odhlásiť len na základe formálneho písomného vyhlásenia rodičov žiaka. Po dovŕšení 14. roku života (v Bavorsku a Sársku 18. roku) rozhodujú sami žiaci o účasti na výučbe náboženstva. K dispozícii majú alternatívny predmet, ktorý je v rôznych spolkových krajinách rôzny, napr. praktická filozofia, filozofovanie s deťmi, etika, hodnoty a normy.

Výnimkou z týchto ustanovení sú spolkové krajiny Berlín a Brémy, keďže tieto krajiny už pred rokom 1949 (keď vstúpila do platnosti ústava), prijali iné zákonné opatrenie, regulujúce vyučovanie náboženstva. V Berlíne je náboženstvo voliteľný predmet. Zúčastňujú sa ho len písomne prihlásení žiaci podľa svojej konfesijnálnej príslušnosti. V Brémach sa na verejných školách vyučuje nekonesijnálny predmet „biblické dejiny“. Výnimkou je aj spolková krajina Brandenbursko. Od roku 1996 sa tu pokusne vyučuje ako riadny vyučovacím predmet *Lebensgestaltung-Ethik-Religionskunde*.

⁹ Od augusta 2003 vstupuje do platnosti zákon, podľa ktorého môžu žiaci od 12 rokov sami rozhodovať o svojej náboženskej príslušnosti a učitelia náboženstva už nemusia byť členmi cirkvi.

¹⁰ Vo Francúzsku existuje malý počet konfesijnálnych súkromných škôl (väčšinou katolíckych, v malej miere protestantských a židovských), kde sa vyučuje náboženstvo ako voliteľný predmet. Vzhľadom na to, že klesá počet duchovných, vyučujú náboženstvo stále častejšie učitelia dejepisu a filozofie.

¹¹ Nie všetky školy ponúkajú túto alternatívu.

V **Grécku** je podľa ústavy oficiálnym náboženstvom pravoslávia. Ústava garantuje individuálne právo na slobodu vyznania. Cieľom vzdelávania je o. i. „rozvoj národného a náboženského sebauvedomenia občanov“ (čl. 16). Náboženstvo je vo všetkých školách (verejných aj súkromných) povinný predmet. Vyučovanie má konfesijný charakter a ja silne napojené na pravoslávnu cirkev. Pre členov iných náboženských obcí existuje podľa zákona z r. 1995 možnosť odhlásiť svoje dieťa z pravoslávneho náboženstva a prihlásiť ho na výučbu náboženstva podľa svojej konfesie, v praxi je to však skoro neuskutočniteľné, pretože je potrebný počet žiakov, minimálne 5. Etika ako alternatívny predmet v gréckom školskom systéme neexistuje. Zodpovednosť za vyučovanie náboženstva preberajú národné úrady/ministerstvá. Učitelia náboženstva sú zamestnancami štátu a pre svoju činnosť nepotrebnú povolenie cirkvi. Štát zabezpečuje aj celkový dozor.

V **Írskej republike** ústava zaručuje právo na slobodu svedomia a vyznania. Témou „náboženstvo a vyučovanie“ sa zaoberajú články 42 a 44. Štát sa zaväzuje vytvárať podmienky pre bezplatné školské vzdelanie a zabezpečuje, aby každé dieťa dosiahlo minimálne vzdelanie v súlade s náboženským a morálnym presvedčením rodičov. Štát nesmie podporovať žiadne náboženstvo. Štátny príspevok musí byť rovnaký pre školy všetkých konfesií. Čl. 44 definuje právo odhlásiť sa z vyučovania náboženstva. V Írsku je prevažne rímskokatolícke: 91,6 % obyvateľstva patrí k rímskokatolíckej, 2,3 % k írskej anglikánskej cirkvi. Írske školstvo je z väčšej časti konfesijné orientované. Väčšina základných a stredných škôl je vedená katolíckou cirkvťou alebo jej rádmi a je podporovaná štátom. Existujú aj konfesijné školy iných náboženstiev. V štátnych školách je náboženstvo nepovinný predmet a nemusí byť vyučované. Na ostatných školách je

súčasťou vyučovania ako ostatné predmety. Rodičia majú právo svoje dieťa z vyučovania náboženstva odhlásiť.

V **Taliansku** ústava z r. 1947 zakazuje diskrimináciu na základe náboženskej príslušnosti a zakotvuje odluku cirkvi od štátu. Vzťahy s Vatikánom sú upravené konkordátom z roku 1984. Aj s ostatnými štátom uznanými cirkvami sú uzavreté podobné zmluvy. Taliansko je takisto ako Írsko prevažne rímskokatolícke: 87 % obyvateľov sa hlási k rímskokatolíckej cirkvi. Náboženstvo sa vyučuje na všetkých verejných školách. V zásade je vyučovanie vedené v duchu rímskokatolíckej konfesie. Cirkvi vypracúva učebné plány a povoľuje použitie učebníc a učebných materiálov. Učitelia sú menovaní cirkevnými úradmi a platení štátom. Vyučovanie náboženstva je voliteľným predmetom. Žiaci, ktorí nechcú navštevovať kurzy katolíckej výchovy, majú tri možnosti: 1) môžu si vybrať alternatívny predmet občianske a ľudské práva (hoci pre tento predmet nebol nikdy vyvinutý zvláštny program), 2) môžu sa v škole samostatne učiť (prípravovať na ďalšie vyučovanie), alebo 3) môžu opustiť školu. 90 % detí sa zúčastňuje vyučovanie náboženstva. Deti protestantských rodičov sú vyučované v rodine alebo v kostole.

V **Luxembursku** ústava zaručuje slobodu svedomia a konfesijnú slobodu. Neexistuje jasné oddelenie cirkvi a štátu. Prevládajúcou cirkvťou v Luxembursku je katolícka – 90 % obyvateľstva. Náboženstvo je v školách povinne voliteľný predmet, je konfesijné orientovaný. Na základe dohody medzi ministerstvom školstva a katolíckym arcibiskupom z roku 1997 existuje spolupráca na lokálnej úrovni medzi zástupcami katolíckej cirkvi a miestnymi úradmi. Deti sa môžu odhlásiť z vyučovania náboženstva a navštevovať kurz etiky. V prípade záujmu môže byť vyučované aj protestantské náboženstvo.

V **Holandsku** sa 30 % obyvateľstva hlási k rímskokatolíckej cirkvi, no i napriek tomu existuje odluka cirkvi od štátu, i keď je zaručená sloboda náboženstva. Dve tretiny všetkých škôl sú štátom podporované súkromné školy väčšinou cirkevného alebo konfesijného charakteru. V týchto školách je náboženstvo povinný predmet. Vyučovanie má konfesijný charakter. Pri katolíckych školách je spojenie s cirkvou silnejšie ako pri protestantských. Tieto sú samostatnejšie, môžu napr. samostatne určovať učebné plány pre vyučovanie náboženstva. Vo verejných školách majú všetky cirkvi a náboženské spoločenstvá, ako aj Humanistický zväz, právo vyučovať náboženstvo v rámci oficiálneho rozvrhu hodín, ak si to žiaci želajú. Na štátnych stredných školách vyučovanie náboženstva neexistuje. Všetky základné školy, súkromné aj štátne, sú povinné ponúknuť aj predmet „duchovné prúdy“, ktorý má za cieľ oboznámiť žiakov s rozdielnymi svetonázormi v multikultúrnej spoločnosti.

V **Rakúsku** je zaručená sloboda svedomia a náboženského vyznania. Vzťahy s katolíckou cirkvou upravuje konkordát z roku 1933 a vzťahy s protestantskými cirkvami zákon z r. 1961. Existuje 12 štátom uznaných cirkví, pričom dominantné postavenie aj v tejto krajine má katolícka cirkev: 78 % obyvateľstva evanjelická cirkev – 5 %, islam – 2 %. Predmet je povinný na všetkých verejných školách, okrem učňovských škôl. Do 14. roku dieťaťa môžu ho rodičia odhlásiť, neskôr nie je súhlas rodičov nutný. Žiaci navštevujú náboženstvo podľa svojej konfesijného príslušnosti – rímskokatolícke, protestantské alebo islamské. Žiaci, ktorí nepatria k žiadnej z týchto konfesií, alebo ktorí sa odhlásili z vyučovania náboženstva, sú počas týchto hodín v škole pod dozorom učiteľa. Ako alternatívny predmet sa v poslednom čase stále viac presadzuje etika.

V **Portugalsku** zaručuje zmluva z r. 1976 slobodu svedomia a vyznania. Existuje odluka cirkvi od štátu, i napriek vyše 80 % rímskokatolíkov. Zákon o náboženskej slobode z r. 2001 vytvára právny rámec pre všetky náboženské spoločnosti, ktoré pôsobia v krajine viac ako 30 rokov, alebo sú minimálne 60 rokov medzinárodne uznávané. Pre katolícku cirkev je stále v platnosti konkordát z r. 1940 (upravený v r. 1971). Náboženstvo nie je, resp. nemôže byť (podľa miestnych predpisov) povinným predmetom. Vo verejných školách patrí náboženstvo k povinným voliteľným predmetom, t. j. žiaci si volia alebo konfesijnálne zamerané vyučovanie náboženstva, alebo alternatívny predmet osobný a sociálny rozvoj. Asi jedna desatina žiakov navštevuje súkromné školy vrátane konfesijných. Väčšinou sú katolícke.

Vo **Švédsku** existuje od roku 1951 náboženská sloboda. Do 1. 1. 2000 bola evanjelická luteránska cirkev štátnou cirkvou, čo je aj odrazom súčasného konfesijného usporiadania spoločnosti: väčšina ľudí sa hlási k protestantizmu. Náboženstvo je vo verejných školách (základných a stredných) povinný predmet vyučovaný nekonfesijné. Od roku 1969 sa nazýva „náuka o náboženstve“. Ťažiskom sú existenciálne a etické otázky ako aj informácie o náboženstvách a iných formách svetonázoru. V školách sa nepredpokladá žiaden alternatívny predmet, skoro všetky deti navštevujú náboženstvo. V súkromných cirkevných školách, ktoré navštevujú asi 2 %, môže byť náboženstvo vyučované konfesijné.

V **Španielsku** zaručuje ústava slobodu svedomia a náboženského vyznania. Neexistuje oficiálne náboženstvo. Katolícka cirkev je podporovaná štátom a má rôzne privilégia, tak ako je to zakotvené vo štyroch dohodách medzi Vatikánom a Španielskom z r. 1979. Podľa ústavy môžu rodičia požadovať, aby deti dostávali náboženské vyučovanie v sú-

lade s ich vierovyznaním. To je zakotvené aj v dohodách uzavretých s jednotlivými cirkvami (katolíckou, evanjelickou, židovskou a islamskou) z r. 1992. Väčšina španielskej populácie sa hlási k rímskokatolíkom. Náboženstvo je tu voliteľný predmet. Existujú dva alternatívne predmety: spoločnosť, kultúra, náboženstvo alebo rôzne študijné aktivity, ktoré sa vzťahujú na kultúrny a sociálny život. Tieto predmety nemajú svoje učebné osnovy a nie sú známkované. V dôsledku toho – hlavne vo verejných školách – stále viac študentov volí alternatívny predmet. Náboženské spoločenstvá majú veľký vplyv na vyučovanie náboženstva. Cirkvi môže na pôde školy uskutočňovať ešte ďalšie doplnkové aktivity.

Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

Zákon o vzdelaní naposledy novelizovaný v roku 1998 (School Standards and Framework Act) určuje, že náboženstvo je vo všetkých verejných školách povinný predmet. Dominantné postavenie má predovšetkým štátna cirkev, resp. anglikánska cirkev. V Škótsku je štátnou cirkvou presbyteriánska Church of Scotland. V Severnom Írsku a Walese neexistuje žiadne oficiálne náboženstvo. V Anglicku a Walese náboženstvo je povinným predmetom. Alternatívne predmety neexistujú, ale rodičia môžu svoje dieťa z vyučovania náboženstva odhlásiť. Takisto je povinná ranná modlitba pre všetkých žiakov vo veku 5–16 rokov.¹² Na žiadosť rodičov môže byť náboženstvo vyučované aj inak ako v podobe kresťanskej, ak to nenarušuje rozvrh hodín a škole tým nevzniknú ďalšie výdavky.

V **Škótsku** je náboženstvo povinný vyučovací predmet. Na verejných školách je vyučovaný nekonfesionálne. Alternatívny predmet neexistuje. Rodičia môžu svoje dieťa z vyučovania náboženstva odhlásiť. Ministerstvo školstva vypracúva všeobecné smernice (National Guidelines for Religious and Moral Education), na základe ktorých schvaľujú orgány miestnej samosprávy učebné plány. V konfesionálnych školách (súkromné katolícke školy) je náboženstvo vyučované konfesionálne.

V **Severnom Írsku** upravuje vyučovanie náboženstva dokument Education Reform Order z r. 1989. Obyvateľstvo tvoria predovšetkým protestanti a katolíci (často medzi nimi vznikajú aj známe medializované spory). Náboženstvo je povinný vyučovací predmet. Dualizmus v konfesionálnej príslušnosti sa prejavuje aj v školskom systéme. Existujú dva druhy škôl:

- štátne školy, ktoré navštevujú prevažne protestantskí žiaci. Vyučovanie náboženstva nie je zamerané konfesionálne. Hlavnou náplňou je biblické kresťanstvo/znalosť biblie, vo vyšších ročníkoch viac osobné a sociálne témy. Rodičia môžu svoje deti z vyučovania odhlásiť;
- subvencionované rímsko-katolícke školy. Náboženstvo je vyučované konfesionálne, pričom odhlásenie nie je možné.

I napriek diferenciacii konfesií v krajinách EÚ je náboženstvo (ako si ho mnohí zamieňajú práve s predmetom náboženskej výchovy) a náboženská výchova (religionistika – informácie o náboženstvách – pozn. red.) lákavým edukačným predmetom aj v 21. storočí. Náboženská výchova je potom

¹² Miestna samospráva (Local Education Authorities) schvaľuje každých 5 rokov miestne učebné plány, ktoré musia byť v súlade s požiadavkami zákona o vzdelaní a všeobecnými smernicami, ktoré sú vyvíjané v spolupráci s predstaviteľmi jednotlivých náboženských skupín. Tieto plány sú nekonfesionálne, musia zodpovedať kresťanskému duchu.

v konečnom dôsledku naplnením zákona o náboženskej slobode, o vierovyznaní a o deklamovaní svojho svetonázorového presvedčenia. Preto sa i v dnešnej dobe čoraz častejšie zameriavame na komparáciu dvoch

alternatívnych, povinne voliteľných predmetov, ako sú náboženská a etická výchova. Vyplýva to z určitej koexistencie spomínaných edukačných predmetov.¹³

Literatúra:

- ANSELM, H. *Wege zur Bibel. Didaktische Konkretionen am Beispiel des Religionsunterrichts des 9. Jahrgangsstufe*. Erlangen, 1996.
- Biblia. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1998.
- BREZINKA, W. *Filozofické základy výchovy*. Praha : Zvon, 1996.
- Education in Europe. *Schriften aus dem Comenius-Institut*. Munster : Comenius-Institut, 2001.
- GOGOŤ, A., et al. *Žiak, sloboda, výchova*. Nitra : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004.
- HANESOVÁ, D. *Náboženská výchova v školách*. Banská Bystrica : UMB, 2005, s. 39.
- HANESOVÁ, D. *Tendencie vo vyučovaní náboženskej výchovy na slovenských základných školách v kontexte EÚ*. Banská Bystrica : UMB, 2005.
- HARTMANN, N. *Štruktúra etického fenoménu*. Praha : Academia, 2002.
- HOLM, G.N. *Úvod do psychologie náboženstva*. Praha : Portál, 1997.
- JÁN PAVOL II. *Encyklika Gaudium et Spes*. Výber dokumentov II. vatikánskeho koncilu. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998.
- KOHÁK, E. *Člověk, dobro a zlo*. Praha : Ježek, 1993.
- LUPTÁKOVÁ, M. *Vyučovanie náboženstva v krajinách EÚ*. Informačný materiál. Bratislava : OAV, 2004.
- STACH, P. *Európa hodnôt*. Bratislava : Centrum pre európsku politiku, 2004. s. 22.
- STRÍŽENEC, M. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava : Iris, 2001.
- ŽILÍNEK, M. *Éthos a utváranie mravnej identity osobnosti*. Bratislava : Iris, 1997.
- Dostupné z: <[www.blog.sme.sk\(letttrich\)](http://www.blog.sme.sk(letttrich))>.

¹³ Náboženská výchova sa na Slovensku vyučovala na školách začiatkom 19. storočia, kým etická výchova až po tzv. nežnej revolúcii v roku 1990. Náboženská výchova bolo počas socialistického režimu zakázaná, resp. obmedzovaná, čo spôsobilo nemalé negatívne zásahy aj v jej raste.